

Gyimesi Katalin:

Leány és nő között

(Tűnődések A Labancz Anna gyilkosság ürügyén)

„Ej, te bolond, tán ismersz olyan gyümölcsöt, mely önmagát megeheti? Ha csak magadnak vagy szép és fiatal, inkább ne légy soha. **Semmi a nő, csak férfi teheti valamivé:** anyává teszi. A gyermek, akit szül, az egyetlen, amivel asszony a létezését a természetnek megköszönheti. Nyomorultak a magtalanok, de **én kétszeresen boldogtalan, aki sem szűz, sem asszony nem vagyok!**”

(F. Hebbel: *Judit*)

Bár Asperján György könyve elsősorban a felvetett jogi, erkölcsi problémák miatt áll mindmáig a figyelem középpontjában, mindezt mellőzve érdemes kísérletet tenni egy másfajta, a szöveget a nővé válás narratívájaként tekintő – inkább érző, mint értő – olvasat létrehozására, amely – mellőzve most a valóságra való vonatkozást – egyértelműen a fikcióra irányul.

A modern világ egyértelműen „hímnemű” világ. A nő nem azt a szerepet játssza benne, amire érdemes, de ami még ennél is nagyobb probléma, hogy a nők lassan már azt sem tudják, milyen az a szerep, amit játsznianuk kellene. Az évezredek kiszolgáltatottság után a gyengébbik nem szinte megrettenni látszik attól, hogy egyenrangú személyiségként kezeljék, és ahelyett, hogy sajátos (nőies) alkatát, szellemiségét, tehetségét figyelembe és birtokba véve, megtalálná önálló rendeltetését a világban, szerepek egész (többször egymást kizáró) sorát erőlteti magára, aminek következménye, hogy mindinkább elveszíti önmagát. A mai nő keménykötésű vezető és védelemre szoruló kislány, intelligens tárgyalópartner és WC-t pucoló háziasszony, öntudatos szingli és támaszt nyújtó feleség, „szexistennő” és alázas családjánya... stb. egyszerre. Zűrzavar és esetlegesség uralkodik tehát a szerepek terén, amelyben meglepő módon a modern nő – még ha nem is veszi észre – továbbra is behódol a korábban rárótt társadalmi szerepeknek, amely nem más, minthogy „egy uralkodó és központi képet *szolgáljon* – a férfié”. A magára erőszakolt szerepek célja a Másíknak való megfelelés, ugyanis a női nem – úgy tűnik – csak másokkal (a Férfival) összefüggésben tudja meghatározni önmagát – és ez a kezdetektől fogva így van. Egy kislány első reprezentáns férfiszemélye az édesapja, ami mindig különleges kapcsolat. Az apa-leány viszony a lehető legtisztább kapcsolat férfi és nő között, és meghatározó a lány további életére, és ezen belül is leginkább leendő

kapcsolataira nézve. A kislány első ösztönös szerelmenyilvánításai mindig az apa felé irányulnak (ahogy a kisfiú először az édesanyját akarja feleségül venni), de a leányok esetében (a fiúkkal ellentétben) gyakori, hogy felnőve is apjukhoz hasonló társat keresnek (amiről persze az édesapák többsége már nem tud, és olykor még a lányok számára sem teljesen tudatos). Kilépve a gyermekkor védelmet jelentő burkából a kamasz lány számára megkezdődik a vigasztalan hajszája a szépségért, ugyanis „olyan kor ez, melynek a fiatalság, az egészség és a testi szépség a rögeszméje. A televízió és a mozi, e domináns vizuális médiumok kitartóan emlékeztetnek arra, hogy a karcsú és kecses test, valamint a vonzó arcon felvillanó gödröcskés mosoly a boldogság kulcsai, sőt talán ezek alkotják a boldogság lényegét.”¹ Ez a kívülről rákényszerített kép elképesztő rombolást okoz a serdülő lányok érzelmi, fizikai és mentális fejlődésében, aminek eredménye a rengeteg, táplálkozási zavarokkal küzdő, depressziós illetve komplexusos fiatal. A szépség már-már a nő(i)ség egyetlen, vagy legalábbis legfontosabb attribútumává vált, ami sokszor megoldhatatlan helyzet elé állítja a tinédzser lányokat. Állandó összehasonlítás az életük, amelyben a média által kreált (meghamisított) „ideális” nőképpel szemben óhatatlanul alulmaradnak, ami feszültséget, sőt agreszívot szül önmagukkal (súlyosabb esetben pl. anorexia, depresszió, öngyilkossági kísérlet) vagy éppen másokkal (szebbnek ítélt társak gyűlölete, kiközösítése, megszegyenyítése) szemben. A kíméletlen harc ennek ellenére tart, sőt fokozódik; és, hogy ki marad állva a versenyben azt mindig (az életkornak megfelelő) férfítársadalom dönti el. Fel nőni, nővé válni sose volt könnyű, de a mai viszonyok között talán küzdelmesebb, mint valaha – még akkor is (Labancz Anna történetét ismerve), ha az oly hön áhított szépség a birtokunkban van. Asperján György tizenhárom évestől a halált jelentő (nem egészen) huszonegy éves korig követi a felnőtséget és ezen belül a férfikkal való viszonyteremtés buktatóival küszködő Annát, akinek feje fölött ráadásul mindvégig ott lebeg az édesapja szörnyű tettében és halálában megtestesülő Végzet.

Adott a leányát rajongásig szerető édesapja (Labancz János), és a különleges bánásmódban boldogan fürdő kislány (Anna), aki ugyan érzékeli, hogy a család többi tagja – talán éppen kivételezett helyzete miatt – elhúzódik tőle, de az istenként tisztelt apa odaadása mindenért kárpótolja. Annát apja mindent felülmúló szeretete királylánnyá avatja, ami jó alapot adhatna az egészséges női méltóság kialakulására – ami nélkül nehéz boldogulni a (férfiak uralta) felnőtt lét bonyolult világában –, ha a kapcsolat nem venne egy kegyetlen fordulatot, ami Anna férfiakkal való későbbi viszonyát is végzetesen megpe-

¹ Kerntől idézi *Mike Featherstone*. *Mike FEATHERSTONE, A test a fogyasztói kultúrában* In: *Mike FEATHERSTONE–Mike HEPWORTH–Bryan S. TURNER, A test, Bp., 1997.*

csételi. Az alkoholtól megvadult apa megerőszkolási kísérlete összetöri a kislány feltétel nélküli szeretetben való hitét, ami után Anna kivételezett helyzetét már nem ajándéknak, hanem bűnös kegynek tekinti, amit tisztátalan módon törleszteni kell. A szörnyű helyzet okozta zavar és félelem hatására ösztönösen apja halálát kívánja, ám amikor az bekövetkezik (ismeretlen elkövető gyilkolja meg, akárcsak tíz évvel utána leányát), agressziója végérvényesen önmaga ellen fordul. Súlyos önvád gyötri („Vétkesnek érezte magát a megmagyarázhatatlan szerelemmel szeretett apa és férfi nemtelen végzetében”), ami arra készteti, hogy minden áron teljesítse néhai apja óhaját, és csak mérnökhöz menjen férjhez. Az évek múl-
nak, de a végzetes éjszaka emléke Anna jobb lábán (egy forradás képében) és szívében cseppet sem halványul. Minden egyes csalódás után (és olykor öntudatlanul is álom képében) felrémlik benne a minden áron eltemetni kívánt, eltítkolt-elfojtott múlt:

„A lányok szinte kivétel nélkül az apjuk szeretetében nőnek fel, az apa a lányát imádja bennük, míg őt az, akit mindenkinél jobban imádott a földön, aki apa és férfi-bálvány volt számára, le akarta teperni a lószaros istállóban, és amikor ez ellen tiltakozott, úgy vágta képen, hogy felrepedt a szája... Utána pedig elkövetett egy ennél is nagyobb és borzalmasabb bűnt: egyik pillanatról a másikra meghalt és magára hagyta azt, aki csak általa és érte tudott élni mindaddig, amíg a lányát látta benne, és nem szajhát, mint szinte minden férfi.”

Az átélt borzalmas események (amelyeket a szigorú apai tilalom némaságra ítélt) örök életében kísértik, ami – az állandó megmagyarázhatatlan félelemérzet mellett – óhatatlanul rásüti bélyegét önmagával és a férfikkal való viszonyára is. Önértékelésében teljes a zűrzavar: hol vigasztalanul kevésnek érzi magát – különösen az értelmiségi fiatalemberekkel szemben – („Ez a kevés minősítés beleégett a lelkébe, újra és újra hevülő sebbé vált.”), hol pedig mindenkinél többnek („Egy olyan lányt, mint én vagyok, ki kell érdemelni. A szépségnek ára van.”) attól függően, hogy éppen melyik férfi értékítélete jut el hozzá, ugyanis önmagában (attól függetlenül, hogy a férfiak mit gondolnak róla) meg sem kíséri elgondolni önmagát. Külsőjével kapcsolatban is ambivalensek az érzései: egyszer gyűlöli szépségét („...szégyellte és bántotta a szépsége, amely bajt zúdított rá.”), ami nemcsak apja szörnyű tettének kiváltó oka, hanem egész életében elidegeníti tőle a társadalom női tagjait.

„Anna idegesítően szép volt, és vesztére ezt tudta is magáról. Sőt mondta is, ami szintén bosszantott egyeseket. És úgy is viselkedett. Volt a mozdulataiban, a járásában, a szavaiban valami kihívó és megbocsáthatatlan.”

Másszor éppen ellenkezőleg, szinte tobzódik önnön gyönyörűségében: órákig tetszelegve nézegeti magát a tükörben; földszinti szobában, nyitott ablaknál, lámpafényben vetkőzik; egyre kisebb bikiniket hord...

„Volt benne valami kényszeres önmotogatósi vágy. Azt akarta, hogy minél többet lássanak belőle. Ha nem ütközik tilalomba, melltartó nélkül napozott volna, hogy lássák a férfiak, milyen formás melle van. Vágyott rá, hogy kívánják. Hogy ácsingózzanak utána.”

Valósággal hajszoja magát egyik kapcsolatból a másikba (de természetesen csak az apa által óhajtott mérnök, illetve mérnöknek tanuló fiúval), és mindannyiszor azt hiszi szerelmes, pedig, amit átél, csupán a fiatal leány érzelmi felindulása, aki a *férfit* találkozik (nem pedig egy bizonyos fiatalemberrel). Nincs ideje várni, hiszen a mindenki előtt titkolt, bűnös múlt mind sikeresebben döngeti a rázárt ajtót, hogy mielőbb felemészthessen mindent, ami még ép Anna lelkében, a leány pedig menekül a férfiakhoz (hogy felejtse apját, aki szülő helyett férfi szemmel tekintett rá), a szerelemhez (hogy kitörölje emlékezetéből a felé irányuló vágyat, melynek még a gondolata is tisztátalan) és a szexualitáshoz (hogy a teljes nővé válásával eltörölje a lányságán esett szennyes foltot).

„Azt szerette volna, hogy a lelkét ölelve szeresék a testét. Csodára áhítozott, hogy ne gondoljon többé szorongással a lelket sorvasztó pillanatra, amikor apja magához szorította, csókolni próbálta. Ezt a szégyent és szégyenkezést, ezt a megalázottságot ki akarta törölni az emlékezetéből, az érzelmeiből, a férfiakhoz való viszonyából.”

Anna megváltást és feloldozást keresett a kapcsolatokban, amit a szépségétől megrészegetett, csupán élvezetre hajtó férfiak talán akkor sem tudtak volna megadni, ha akarták volna. Egyre csak gyöttrődött, aminek feloldását gyűlölt szüzességének bármi áron való elvesztésében vélte megtalálni, ami lassan rögeszméjévé vált. A próbálkozásain azonban átok ült: hol a férfi bizonyult impotensnek (a későbbi gyilkos, Lázár János kétszer is – ez végül Anna életébe került), hol pedig a leány szervezete blokkolta az aktust. Mert a tudatban ideig-óráig el lehet ugyan nyomni gyerekkori traumát, de a test emlékezik. A szeretkezésre való képtelenség tetőzte a mániákusan nővé válni vágyó lány fájdalmát (úgy érezte, a lányság „kudarca” után, íme most nőként is megbukott), és ettől kezdve még inkább misztifikálta a vágyott nemiséget, ami majd „megmenti múltja gyötrelmeitől, feloldozza égető bűne alól.”. Minden gondolata a szexualitás körül forgott, minden nőismerőssel erről beszélt, minden barátjánál ezt sürgette, megszállottan akarta minden nap; de minden éjszaka (még akkor is, ha

közvetlen előtte még vad szenvedéllyel vetette magát az aktuális férfira) ösztönösen öléhez húzott lábakkal, kezeit védőn maga elé tartva aludt el. Ott vergődött valahol leány és nő között.

„Mikor szabadulok már meg ettől a terhes szüzességtől?! – írta zárásként. Úgy érezte, amíg ezen nincs túl, mindig visszatér kibeszélhetetlen kamaszkori élménye és vele együtt az a görcsös fájdalom, amely megakadályozza, hogy olyan boldog legyen, mint Margit vagy az összes többi nő.”

Anna öngyógyító kísérletei valójában a tünet megszüntetésére irányulnak (a férfi befogadásának képességére – fizikai értelemben), pedig magára a betegségre (a férfi befogadásának képtelenségére – lelki értelemben) kellene. Testét akarja megszállottan megnyitni, holott a lelkét lenne szükséges, hogy „kimondja a rettentet, s ezzel fel is oldja”. Az aktus, amit olyan mániákusan keres, voltaképpen a kibeszélés aktusa, amit viszont tilt a sok évvel ezelőtti apai szigor. Mindeközben mintegy az elfojtott emlék reinkarnációjaként Annának újra el kellett szenvednie egy megerőszkolási kísérletet, amely verésbe torkollott. Ezek után a már sokat szenvedett leány *„tudta, hogy minden összetört benne, és többé már nem lesz belőle ember”*, ráadásul ismerősei nagy része az ő hibájának tekintette a történeteket. A túléléshez a számára identitásképző szépségből merített erőt, mert úgy érezte, már semmi más nem maradt neki. Fogadkozott, hogy többet nem bízik meg az emberekben (különösen a férfiakban), de saját természetét mégsem győzhette le, és tovább kutatta – semmivel sem kevésbé elszántan, mint ezelőtt – a menedéket nyújtó szerelmet, amivel újabb csalódásoknak tette ki magát. Anna csak tiszta szívvel, mindenét beleadva tudott szeretni, ami megrémítette az elkötelezettségtől amúgy is rettegő férfiakat. Vonzó volt számukra a fiatal kora ellenére saját lábán álló, értük bármit feloldozni képes, különleges szépségű nő, de riasztotta őket leplezetlen felajánkozása és fojtogató ragaszkodása. Anna végül ráakadt a Férfire, aki meglátta az ő gyermekien tiszta, igazi arcát és – ugyan hosszú vergődés után, és egyelőre hátrítva a lány számára oly égetően fontos szexualitást – benne találta meg a tökéletes Nőt, akivel kiegészülve élhet majd csak teljes életet. Az apa óhajtott mérnök-vőlegény szerelme királynóvé tette Annát, és ezzel visszarepítette a „fordulat” előtti gyermekkor tökéletes világába, ami képessé tette az időközben felnőtt leányt, hogy végre szembenézzen a múlt, már egy évtizede embertelen módon hurcolt súlyos terhével. Édesapja sírjánál kimondja: *„azon a napon (az esküvőén – Gy. K.) én mindent megbocsátok, és bocsáss meg te is nekem!”*. Ezzel helyére kerül az a tíz évvel ezelőtt végzetesen félrecsúszott elem, amely mindaddig átokként ült a férfiakhoz fűződő kapcsolatain, és végre zavartalan végbemehet az annyira hön áhított feloldódás a másik Nemben, a másik

Félben – mind testi, mind lelki értelemben; ami által végérvényesen szabad lesz, és azzá válhat, ami mindig is akart lenni, egy Igazi Nővé egy Igazi Férfi oldalán. Így lehetett volna, így is kellett volna lennie... de nem így lett. Nem így lett, mert egy hiúságában és férfiaságában megalázva érzett, embernek mondott ismeretlen, istent játszva, a rajta esett sérelmeket az ártatlan Labancz Anna brutális meggyilkolásával torolta meg. Lázár (a többször impotensnek bizonyult ex-barát) mindvégig úgy tekintett Annára, mint tárgyra, amit birtokolhat, és aminek nincs más dolga, mint őt szolgálni és igényeit kielégíteni. A lány kezdetben, mivel szerelmet érzett, behódolt a férfinak; és később, a már elviselhetetlenné váló kapcsolatból való kilépés után is istápolta a labilis idegzetű férfit. Lázár nem érzett szerelmet, csupán vágyat a gyönyörű nő iránt, illetve szerette azt, ahogy az alulról jött, nehéz sorsú, fiatal ápolónő, őrá, a tapasztalt(nak hitt), értelmiségi családból származó mérnökhallgatóra tekintett. Hiába, „amióta csak világ a világ – írja Virginia Woolf – a nők olyan tükörként szolgáltak, amelynek varázsa és bűvereje abban állt, hogy a valódi méretük kétszereseként tükrözte vissza a férfiakat.” Viszont, ahogy Anna egyre jobban megismerte a barátját, ez a kép is folyamatosan formálódott, míg végül egy méltóságot vesztő, erőszakoskodó, de testi-ségre képtelen, szájalomra méltó embert mutatott, amit az önéretes férfi képtelen volt elviselni. Önigazolásként meggyilkolta a saját kudarcáért bünbaknak kikiáltott Labancz Annát, méltatlanul megszakítva egy sok szenvedés után végre révbe érni látszott nő életfonalát. *„Mindén úgy zajlott, mintha mi sem történt volna. És nem is történt, csak meghalt egy fiatal nő, aki élehetett volna még ötven vagy akár hatvan évet, ha sorsáról Isten dönt, és nem egy féltékeny, önző, önmaga szenvedélyét mások életénél többre tartó ember.”*

Suzanne Király-Moss: Tanulmány III.